

UZASADNIENIE

Przedmiot i przebieg postępowania

Pozwem z dnia 14 lipca 2022 r. (data stempla pocztowego) powód (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w siedzibą w M. Mazowieckiem wniósł o zasądzenie od pozwanego Narodowego Funduszu Zdrowia (...) Oddziału Wojewódzkiego z siedzibą w W. na swoją rzecz kwoty 69 378 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie: od kwoty 34 170 zł od dnia 31 lipca 2019 r. do dnia zapłaty oraz od kwoty 35 208 zł od dnia 14 sierpnia 2019 r. do dnia zapłaty oraz zwrotu kosztów postępowania. W uzasadnieniu powód podał, że prowadzi działalność gospodarczą w formie apteki, która zajmuje się sprzedażą leków i wyrobów medycznych, w tym leków refundowanych. Cenę za ich nabycie częściowo pokrywa nabywca leku, a w pozostałym zakresie NFZ. Apteka jest zobowiązana do przedkładania do NFZ zbiorczego zestawienia recept podlegających refundacji dwa razy w miesiącu. Powód podał, że sprostował temu zobowiązaniu sporządzając w dniu 17 lipca 2019 r. dwa zestawienia refundacyjne na kwoty 19 170,32 zł oraz 15 000,08 zł oraz w dniu 1 sierpnia 2019 r. na kwoty 21 224,21 zł oraz 13 984,44 zł. Pozwany zamiast jednak zwrócić należną mu refundację dokonał w dniu 31 lipca 2019 r. potrącenia ww. kwot ze swojej wierzytelności w kwocie 1 195 509,29 zł jaką miał dysponować względem powoda. Brak zasadności zwrotu refundacji wynikać zaś miała z przeprowadzonej przez NFZ w 2010 r. kontroli w aptece powoda, kiedy to kierownik apteki odmówił przedłożenia do weryfikacji ponad 7 000 zrealizowanych w niej recept na leki refundowane. Powód podnosił, że oświadczenie pozwanego o potrąceniu jest wobec niego bezskuteczne jako, że wierzytelność w nim opisana dotyczy okresu, który częściowo tj. po 28 lutego 2010 r. nie podlega zwrotowi, a sam pozwany nie wskazał w nim za jaki okres dokonuje tego potrącenia. Ponadto powód wypełnił swoje obowiązki, które warunkowały refundację, w tym zapewnił, że sporne recepty, na podstawie których wydano leki, były sporządzone prawidłowo. Podniósł również, że roszczenie pozwanego o zwrot refundacji uległo przedawnieniu z uwagi na upływ 3-letniego terminu przedawnienia. (pozew, k. 2-19).

W odpowiedzi na pozew złożonej w terminie, pozwany wnosił o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie od powoda na jego rzecz kosztów procesu według norm przepisanych. W uzasadnieniu pozwany wskazał, że przedmiotem kontroli z 2010 r. było sprawdzenie, czy apteka rzeczywiście posiada recepty, na podstawie których wydała pacjentom leki refundowane. Zestawienia recept były zaś weryfikowane jedynie elektronicznie, przez co do chwili wypłaty refundacji, pozwany nie miał wiedzy ani także żadnych instrumentów prawnych do wywiedzenia, czy recepty te faktycznie istnieją. Dlatego w momencie wypłaty pozwany nie mógł wiedzieć, że wypłacona powodowi refundacja stanowi świadczenie nienależne. Istnienie wierzytelności po stronie pozwanego o zwrot tego świadczenia potwierdziły za to prawomocne wyroki Sądu Okręgowego w Siedlcach (sygn. I C 111/11) i Sądu Apelacyjnego w Lublinie (sygn. I ACa 905/17). Nie była on również w żadnym wypadku przedawniona. Wobec czego powództwo zdaniem pozwanego pozostawało niezasadne. (odpowiedź na pozew, k. 42-53).

Powód w piśmie z dnia 27 grudnia 2022 r. podnosił, że orzeczenia w sprawach I C 111/11 i I ACa 905/17 pozostają bez znaczenia dla niniejszego sprawy, wskazując, że Sąd rozpatrujący niniejszą sprawę nie jest ograniczony w orzekaniu ustaleniami innych sądów powszechnych, w tym wyżej powołanych, które orzekły o istnieniu wierzytelności po stronie pozwanego w przedmiocie zwrotu refundacji. Zdaniem powoda wierzytelność pozwanego nie jest bezsporna, jak również nie została stwierdzona prawomocnymi wyrokami sądowymi. (pismo powoda – k. 119-125)

Ustalenia faktyczne

Spółka (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w M. w ramach prowadzonej działalności gospodarczej zajmuje się m.in. sprzedażą detaliczną wyrobów farmaceutycznych oraz medycznych prowadzonych w wyspecjalizowanych sklepach - aptekach.

(wydruk z KRS, k. 23-v)

W dniach od 3 września 2010 r. do 19 października 2010 r. Narodowy Fundusz Zdrowia (...) Oddział Wojewódzki w W. przeprowadził kontrolę apteki przy ul. (...) w M. prowadzonej przez spółkę (...). Funkcję kierownika apteki sprawował wówczas mgr farm. P. D.. W czasie kontroli obecna była również z ramienia spółki (...). Postępowanie kontrolne zostało przeprowadzone przez zespół kontrolny w składzie: mgr farm. A. Ł., mgr farm. K. S. i mgr farm. O. D. (1). Przedmiotem kontroli miały być recepty wystawione przez podopiecznych Domu Pomocy Społecznej w G. oraz Domu Pomocy Społecznej (...) w W. w okresach objętych umowami zawartymi przez te podmioty ze spółką oraz sprawdzenie rzetelności i legalności sporządzenia zbiorczych zestawień 7 389 recept refundowanych. Recept tych kontrolerom ostatecznie nie udostępniono, mimo, iż o konieczności ich przygotowania kierownik apteki został uprzednio zawiadomiony. Podczas kontroli kierownik apteki nie udzielił odpowiedzi na pytanie, gdzie znajdują się te recepty. Ponadto obecni z ramienia spółki (...) oraz R. C. stwierdzili, że recept tych apteka nie wyda, nie podając przy tym przyczyny odmowy ich przedstawienia.

(protokół kontroli, k. 1-7 z akt sprawy I C 1302/19, protokół zeznań świadków A. Ł., K. S. oraz O. D. (2), k. 59-68 z akt sprawy I C 111/11 – w załączniku do akt głównych)

W zastrzeżeniach pokontrolnych skierowanych do spółki z dnia 22 listopada 2010 r., NFZ negatywnie ocenił działania kierownika apteki przy ul. (...) z uwagi przede wszystkim na nie udostępnienie w wyznaczonym terminie i zgodnie z przekazany wykazem 7 389 recept oraz braku udzielenia jakichkolwiek odpowiedzi na zadane mu pytania dotyczące przedmiotu kontroli. W związku z powyższym NFZ zwrócił się do spółki o zwrócenie kwoty 1 195 509,29 zł w terminie 14 dni od dnia otrzymania zaleceń pokontrolnych tytułem nienależnego zwrotu refundacji, uprzedzając, że w przeciwnym razie NFZ będzie uprawniony do dokonania potrącenia ww. należności z przysługujących spółce bieżących należności z tytułu refundacji.

(zestawienie pokontrolne, k. 8-14, zestawienie kwot, k. 15, 24 z akt sprawy I C 1302/19 – w załączniku do akt głównych)

W dniu 3 stycznia 2011 r. NFZ wystawił spółce (...) sp. z o.o. w W. notę księgowo-obciążającą nr A/06/12/2010 na kwotę 1 195 509,26 zł tytułem nienależnie wypłaconej refundacji za leki i wyroby medyczne zrealizowane na podstawie recept w okresie od 14 sierpnia 2009 r. do 31 lipca 2010 r. Na wskazaną kwotę składały się sumy refundacji za poszczególne okresy rozliczeniowe od (...) do (...) – łącznie 13 310 pozycji.

(nota księgowo-obciążeniowa nr A/06/12/2010, k. 16, 23, 24 z akt sprawy I C 1302/19 – w załączniku do akt głównych)

Po zakończeniu kontroli, od marca 2011 r. Komenda Powiatowa Policji w M. pod nadzorem Prokuratury Rejonowej w Mińsku Mazowieckim prowadziła śledztwo w przedmiocie doprowadzenia w okresie od 16 sierpnia 2009 r. do sierpnia 2010 r. za pomocą wprowadzenia w błąd do niekorzystnego rozporządzenia mieniem Narodowego Funduszu Zdrowia (...) Oddziału Wojewódzkiego w W., poprzez wypłatę kwoty nie mniejszej niż 1 195 509,29 zł jako nienależnej refundacji za leki wprowadzone bez zezwolenia hurtowo do obrotu przez Aptekę (...) przy ul. (...) w M., tj. o czyn z art. 286 §1 k.k. i inne. Śledztwo zostało umorzone w postanowieniu z dnia 6 czerwca 2011 r. z uwagi na to, że opisany czyn nie zawierał znamion czynu zabronionego.

(protokoły przesłuchań świadków P. D., k. 71-v oraz E. C., k. 72-74, postanowienie o umorzeniu śledztwa, k. 75-76 z akt sprawy I C 111/11 – w załączniku do akt głównych)

W dniu 25 stycznia 2011 r. spółka (...) sp. z o.o. w W. wniosła do Sądu Okręgowego w Siedlcach powództwo przeciwko Narodowemu Funduszowi Zdrowia o ustalenie, że zobowiązanie jej przez NFZ do zwrotu kwoty 1 195 509,29 zł wynikające z zaleceń pokontrolnych z dnia 22 listopada 2010 r. nie istnieje. Wskazała, że decyzja (...) Wojewódzkiego Inspektora Farmaceutycznego w W. odnośnie nakazania nieprowadzenia przez aptekę działalności nie objętej udzielonym zezwoleniem, w tym zaprzestania prowadzenia hurtowego obrotu produktami leczniczymi została uchylona decyzją wydaną przez Głównego Inspektora Farmaceutycznego z dnia 7 listopada 2016 r. W ocenie spółki świadczyło to o braku istnienia wierzytelności po stronie NFZ.

(pozew o ustalenie nieistnienia zobowiązania, k. 38-42, decyzja z 07.11.2016 r., k. 50-57 z akt sprawy I C 111/11 – w załączniku do akt głównych)

Powództwo w sprawie I C 111/11 zostało przez Sąd Okręgowy w Siedlcach oddalone wyrokiem z dnia 10 maja 2017 r. Sąd orzekający w sprawie nie dał wiary argumentom podnoszonym przez spółkę, uznając, że wierzytelność NZF o zwrot nienależnej refundacji istnieje. Apelację od wyroku wniesioną przez spółkę, oddalił Sąd Apelacyjny w Lublinie wyrokiem z dnia 20 września 2018 r. sygn. I ACa 905/17.

(wyrok w sprawie I C 111/11 wraz z uzasadnieniem, k. 58-70v, wyrok w sprawie I ACa 905/17 wraz z uzasadnieniem, k. 71-86v)

Pismem z dnia 2 października 2018 r. NFZ wezwał spółkę (...) sp. z o.o. w W. do dobrowolnej zapłaty kwoty 1 195 509,26 zł z tytułu nienależnie wypłaconej refundacji za leki i wyroby medyczne wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie, liczonymi 14 dni od dnia odebrania zaleceń pokontrolnych do dnia dokonania zapłaty, w terminie 14 dni od daty otrzymania wezwania. Wezwanie doręczono adresatowi w dniu 8 października 2018 r.

(wezwanie do zapłaty, k. 17; potwierdzenie odbioru, k. 18-19 z akt sprawy I C 1302/19 - w załączniku do akt głównych)

NFZ ponowił wezwanie spółki do zapłaty kwoty 1 195 509,26 zł z tytułu nienależnie wypłaconej refundacji za leki i wyroby medyczne wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w terminie 14 dni, w piśmie z dnia 23 października 2018 r. Wezwanie doręczono adresatowi w dniu 9 listopada 2018 r.

(przedsądowe wezwanie do zapłaty, k. 20; potwierdzenie odbioru, k. 21-22 z akt sprawy I C 1302/19 - w załączniku do akt głównych)

W dniu 31 lipca 2019 r. (...) Oddział Wojewódzki w W. złożył spółce (...) oświadczenie o dokonany w dniu poprzednim potrąceniu swojej wierzytelności wynikającej z noty księgowej obciążeniowej nr (...) z dnia 3 stycznia 2011 r. tytułem zwrotu nienależnej refundacji z należnościami spółki z zestawienia refundacyjnego nr (...) z dnia 17 lipca 2019 r. na kwotę 19 170,32 zł oraz nr (...) na kwotę 15 000,08 zł – do kwoty 34 170 zł.

(oświadczenie o potrąceniu wierzytelności – k. 24)

Dnia 14 sierpnia 2019 r. (...) Oddział Wojewódzki w W. złożył spółce kolejne oświadczenie o dokonany w dniu poprzednim potrąceniu swojej wierzytelności wynikającej z noty księgowej obciążeniowej nr (...) z dnia 3 stycznia 2011 r. tytułem zwrotu nienależnej refundacji z należnościami spółki z zestawienia refundacyjnego nr (...) z dnia 1 sierpnia 2019 r. na kwotę 21 224,21 zł oraz nr (...) na kwotę 13 984,44 zł – do kwoty 35 208 zł.

(oświadczenie o potrąceniu wierzytelności – k. 25)

W Sądzie Okręgowym w Siedlcach toczyło się postępowanie sądowe w sprawie o sygn. I C 1302/19 sprawy z powództwo Narodowego Funduszu Zdrowia w W. przeciwko (...) spółce z o.o. w W. o zasądzenie kwoty 787 855,72 zł oraz z powództwa (...) spółki z o.o. w W. przeciwko Narodowemu Funduszowi Zdrowia w W. o zasądzenie kwoty 48 510,38 zł zakończone wydaniem wyroku w dniu 7 lipca 2022 r. Postępowanie dotyczące pierwszego z ww. powództw zostało umorzone wobec cofnięcia pozwu ze zrzeczeniem się roszczenia, a powództwo wniesione przez spółkę zostało oddalone w całości. Apelację od wyroku wniesioną przez spółkę, oddalił Sąd Apelacyjny w Lublinie wyrokiem z dnia 28 marca 2023 r. sygn. I ACa 1023/22.

(wyrok w sprawie I C 1302/19 wraz z uzasadnieniem, k. 87-114, wyrok w sprawie I ACa 1023/22 wraz z uzasadnieniem, k. 28-36v z akt sprawy I C 1302/19 - w załączniku do akt głównych)

Omówienie dowodów

Powyższy stan faktyczny ustalono na podstawie ww. dokumentów, które uznano za wiarygodne w pełni. Autentyczność złożonych dokumentów nie była kwestionowana przez żadną ze stron, ani nie budziła wątpliwości Sądu.

Sąd oparł się przede wszystkim na treści część dokumentów załączonych do spraw o sygn. I C 1302/19 oraz I C 111/11 prowadzonych przez Sąd Okręgowy w Siedlcach, które przytoczono w stanie faktycznym w sprawie. Treść przytoczonych dokumentów z pierwszej ze spraw dotyczyła przede wszystkim okoliczności przeprowadzonej w 2010 r. kontroli określonych recept przez pracowników NFZ w aptece należącej do powoda, przedstawionych zaleceń pokontrolnych oraz wystawionej noty obciążającej powoda na kwotę 1 195 509,29 zł, której zwrotu NFZ się domagał. Z kolei z dokumentów ze sprawy I C 111/11 Sąd jako dowody istotne dla sprawy uznał te, które dotyczyły faktu wytoczenia powództwa przez spółkę (...) o ustalenie nieistnienia zobowiązania do zwrotu NFZ kwoty 1 195 509,29 zł, przebiegu postępowania oraz zgłoszonych w tej sprawie dowodów, w szczególności zeznań świadków (k. 59-68 w załączniku do akt główny) czyli osób, które były obecne przy próbie przeprowadzenia kontroli w aptece. Dowody z dokumentów z akt tych spraw, których Sąd nie uwzględnił w stanie faktycznym rozpatrywanej sprawy podlegały pominięciu na podstawie art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c. jako nieistotne dla rozstrzygnięcia sprawy (mowa przede wszystkim o pismach przygotowawczych, zarządzeniach, pismach sądowych i tym podobnych).

Pominięciu podlegały również wnioskowany dowód z zeznań świadków P. D., A. Ł., O. D. (2), K. S. jak również dowód z przesłuchania stron. Świadkowie P. D., A. Ł., O. D. (2) oraz K. S. jak i występująca w imieniu powoda E. C. byli przesłuchiwanymi na okoliczności dotyczące postępowania kontrolnego z 2010 r. już na etapie postępowań sądowych o sygn. I C 1302/19 oraz I C 111/11 i, jak zostanie to szerzej wyjaśnione w dalszej części uzasadnienia, nie było potrzeby przesłuchiwania ich ponownie. Sąd uznał również, że moc wiążąca orzeczenia w sprawie I C 111/11 czyniła przesłuchanie kolejnych świadków, tj. P. C. i M. J., zbędnymi, dlatego dowód z ich zeznań pominięto.

Sąd pominął także dowód opinii biegłych z zakresu farmacji, rachunkowości i badania pisma ręcznego. Przeprowadzeniu tych dowodów również stała na przeszkodzie moc wiążąca wyroku oddalającego powództwo powoda o ustalenie.

Sąd oddalił również wniosek o zawieszenie postępowania z uwagi na to, że postępowanie w sprawie o sygn. I C 1302/19 toczące się przed Sądem Okręgowym zostało prawomocnie zakończone w wyniku wydania wyroku przez Sąd Apelacyjny w Lublinie z dnia 28 marca 2023 r. sygn. I ACa 1023/22. Tym samym przyczyna, jaka miałyby być podstawą do jego zawieszenia, upadła.

Ocena prawna

Powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie.

Osią sporu w niniejszej sprawie pozostawało przede wszystkim problematyka zakresu mocy wiążącej prawomocnego wyroku i tej kwestii Sąd poświęcił w pierwszej kolejności swoją uwagę. Między stronami było bowiem bezsporne, że dochodzona pozwem należność z tytułu refundacji powodowi przysługiwała, a odmienne zdania dotyczyły tego, czy pozwany zwolnił się z zapłaty tej należności dokonując potrącenia. Strony w całkowicie odmienny sposób odczytywały zakres mocy wiążącej zapadłego pomiędzy nimi wyroku w sprawie o ustalenie. Należy bowiem podkreślić, iż w orzecznictwie Sądu Najwyższego to pojęcie nie było interpretowane w sposób jednolity, co wymaga krótkiego objaśnienia.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 stycznia 2019 r., sygn. I CSK 708/17 wskazywał, że prawomocność materialna wyroku oznacza, że sąd obowiązany jest przyjąć, iż to, co orzeczono w prawomocnym orzeczeniu, jest dla niego wiążące. Jednakże związanie to ma swoje granice przedmiotowe i podmiotowe, a art. 365 k.p.c. nie określa wprost przedmiotowych granic mocy wiążącej prawomocnego orzeczenia. Należy w tym względzie sięgać więc do art. 366 k.p.c., w którym wskazano przedmiotowe granice powagi rzeczy osądzonej. Powaga rzeczy osądzonej i moc wiążąca są bowiem dwoma aspektami prawomocności materialnej orzeczenia. W konsekwencji moc wiążąca obejmuje te ustalenia, które w związku z podstawą sporu stanowiły przedmiot rozstrzygnięcia. Natomiast przedmiot

rozstrzygnięcia należy postrzegać biorąc pod uwagę żądanie pozwu i fakty przytoczone w celu jego uzasadnienia. Oznacza to, że nie są objęte mocą wiążącą między innymi ustalenia faktyczne i poglądy interpretacyjne, na których oparte zostało prawomocne orzeczenie.

Z kolei istota mocy wiążącej prawomocnego orzeczenia sądu wyraża się w tym, że także inne sądy muszą brać pod uwagę istnienie i treść prawomocnego orzeczenia sądu. Zgodnie z ugruntowanym poglądem judykatury wynikającym z takiego orzeczenia stan związania ograniczony jest jednak tylko do rozstrzygnięcia zawartego w jego sentencji i nie obejmuje jego motywów. Sąd nie jest związany zarówno ustaleniami faktycznymi poczynionymi w innej sprawie, jak i poglądami prawnymi wyrażonymi w uzasadnieniu zapadłego w niej wyroku. Przedmiotem prawomocności materialnej jest bowiem ostateczny rezultat rozstrzygnięcia, a nie przesłanki, które do niego doprowadziły (zob. np. wyrok SN z 24 stycznia 2017 r., V CSK 164/16).

Pozytywny aspekt prawomocności materialnej - moc wiążąca – zakłada z kolei tożsamość stron przy jednoczesnym braku tożsamości przedmiotu procesu. Ten aspekt prawomocności uaktualnia się wówczas, gdy zagadnienie rozstrzygnięte prawomocnie w pierwszym procesie stanowi kwestię wstępną (prejudycjalną) w innym postępowaniu, w którym dochodzone jest odmienne żądanie. Oddziaływanie prawomocności sprowadza się więc w konsekwencji do tego, że sąd w kolejnym postępowaniu zobowiązany jest przyjąć, iż istotne z punktu widzenia zasadności żądania zagadnienie kształtuje się tak, jak to zostało ustalone w prawomocnym wyroku. Oznacza to niedopuszczalność ponownej analizy prawnej, a także prowadzenia postępowania dowodowego co do okoliczności objętych uprzednim prawomocnym rozstrzygnięciem. (zob. P. Grzegorzczak w: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Postępowanie rozpoznawcze, red. T. Ereciński, Warszawa 2016, teza 5 do art. 365).

Niewątpliwie prawomocność materialna obejmuje również wyroki oddalające powództwo. Wówczas motywy, którymi kierował się sąd, służą do oceny granic podjętego rozstrzygnięcia. Wynikająca zaś z art. 365 § 1 k.p.c. moc wiążąca prawomocnego orzeczenia nie reguluje wprost przedmiotowych granic związania orzeczeniem, co wywołuje wątpliwości co do zakresu tego związania. Sentencją wyroku objęte jest rozstrzygnięcie o żądaniach stron (art. 325 k.p.c.), którego faktyczne i prawne podstawy zawiera uzasadnienie (art. 328 § 2 k.p.c.). Z mocy wiążącej wyroku korzysta jedynie rozstrzygnięcie zawarte w sentencji - nie rozciąga się ona na kwestie pozostające poza sentencją, w tym ustalenia i oceny dotyczące stosunku prawnego stanowiącego podstawę żądania, o którym orzeczono. Wynikająca z art. 365 § 1 k.p.c. moc wiążąca wyroku dotyczy związania sentencją, a nie uzasadnieniem wyroku innego sądu, czyli przesłankami faktycznymi i prawnymi przyjętymi za jego podstawę, gdyż zakresem prawomocności materialnej jest objęty tylko ostateczny wynik rozstrzygnięcia, a nie jego przesłanki (tak wskazał Sąd Najwyższy m.in. w wyroku z 13 stycznia 2000 r., II CKN 655/98, LEX nr 51062, w wyroku z 23 maja 2002 r., IV CKN 1073/00, LEX nr 55501 oraz w wyroku z 11 lutego 2021 r., II USKP 20/21, LEX nr 3119575).

Dotyczy to jednak tylko tych ustaleń faktycznych, które w związku z podstawą sporu stanowiły przedmiot rozstrzygnięcia. Nie jest dopuszczalne odmienne ustalenie zaistnienia, przebiegu i oceny istotnych dla danego stosunku prawnego zdarzeń faktycznych w kolejnych procesach sądowych między tymi samymi stronami, chociażby przedmiot tych spraw się różnił. Zakazane jest również prowadzenie postępowania dowodowego na okoliczności podważające ustalenia faktyczne zawarte w wiążącym orzeczeniu (np. wyroki SN: z 14.05.2021 r., (...) 50/21, LEX nr 3174825; z 20.01.2011 r., I UK 239/10, LEX nr 738532; z 20.05.2011 r., IV CSK 563/10, LEX nr 864020; z 7.04.2011 r., I PK 225/10, LEX nr 896456; z 5.10.2012 r., IV CSK 67/12, LEX nr 1231342; z 20.11.2014 r., V CSK 6/14, LEX nr 1604655; z 27.06.2014 r., V CSK 433/13, LEX nr 1514746; z 9.01.2019 r., I CSK 708/17, LEX nr 2618546; z 11.12.2018 r., II PK 237/17, LEX nr 2609156; z 20.04.2018 r., II CSK 404/17, LEX nr 2518197). Podkreślenia wymaga, że dotyczy to jednak takich okoliczności faktycznych, które dla kolejnego procesu miałyby niejako prejudycjalne znaczenie (por. np. postanowienie SN z 21.04.2017 r., I CZ 46/17, LEX nr 2334898) – za M. M. [w:] A. A., P. P., M. R., M. S., E. S., M. M., Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom I. Art. 1-477(16), LEX/el. 2022, art. 365.

Sąd, rozpoznający nową sprawę między tymi samymi stronami, zobowiązany jest więc przyjąć, że dana kwestia prawna kształtuje się tak, jak wynika to z wcześniejszego prawomocnego wyroku. Jeżeli kwestia ta pojawia się w kolejnej sprawie, nie podlega ona ponownemu badaniu. Pozytywny skutek rzeczy osądzonej stwarza więc nie

tylko zakaz dokonywania ustaleń sprzecznych z wcześniej osądzoną kwestią, ale także zakaz prowadzenia w tym zakresie postępowania dowodowego. (zob. A. Partyk [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz aktualizowany, red. O. M. Piaskowska, LEX/el. 2023, art. 365). O powyższej kwestii Sąd Najwyższy wypowiedział się m.in. w wyr. z 11.10.2022 r. II CSKP 422/22, post. z 15.06.2022 r. I CSK 2355/22, post z 20.04.2022 r. I CSK 2119/22, post z 11.03.2022 r. III CZ 128/22.

Co do zasady więc moc wiążąca wyroku dotyczy związania jego sentencją, nie zaś uzasadnieniem. Bywa jednak tak, na co wskazuje Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 23 listopada 2021 r, sygn. III PSK 122/21, że na podstawie brzmienia samej tylko sentencji wyroku nie sposób jest zidentyfikować nie tylko stosunku prawnego, z którego wynikało rozstrzygnięte nim roszczenie, ale także wszystkich charakterystycznych dla niego aspektów, różniących go od innych stosunków tego samego rodzaju. Stąd odwołanie się do samej sentencji wyroku często nie wystarcza do wyznaczenia granic powagi rzeczy osądzonej, jaką należy mu przypisać i z tego samego powodu nie wystarcza też do określenia właściwej mu mocy wiążącej. Szczególnie przy orzeczeniach oddalających powództwo lub wniosek w postępowaniu nieprocesowym, gdy z sentencji nie wynika zakres przedmiotowy rozstrzygnięcia, doniosłe i wiążące mogą być również motywy rozstrzygnięcia zawarte w uzasadnieniu orzeczenia, szczególnie ustalenia prejudycjalne sądu, prowadzące do oddalenia powództwa lub wniosku.

Należy więc podkreślić, iż art. 365 i art. 366 k.p.c. normują de facto różne kwestie prawno-procesowe. Moc wiążąca orzeczenia sądowego oznacza, że wchodzi ono do podstawy faktycznej i prawnej orzeczenia zapadłego w procesie, dla rozstrzygnięcia którego orzeczenie to jest wiążące. Natomiast w przypadku powagi rzeczy osądzonej, orzeczenie to nie może być objęte podstawą faktyczną i prawną rozstrzygnięcia co do istoty sprawy w innym procesie, gdyż stanowiłoby to naruszenie zasady powagi rzeczy osądzonej, lecz podlega badaniu formalnemu jako przesłanka dopuszczalności procesu. Z punktu widzenia prawomocności materialnej, art. 366 k.p.c. ma szerszy i bardziej szczegółowy zakres, gdyż odwołuje się nie tylko do samego prawomocnego orzeczenia, tak jak art. 365 k.p.c., lecz także do tego co stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia (zob. uchwała SN z 27.10.2021 r., III CZP 109/20).

Sąd Najwyższy w powyższym wyroku podzielił również stanowisko judykatury stwierdzające, że dopuszczenie do możliwości odmiennego oceniania przez sądy o zasadności poszczególnych części tego samego roszczenia, pomiędzy tymi samymi stronami, w tzw. procesach częściowych, w niezmienionych okolicznościach, stanowi zaprzeczenie społecznie oczekiwanych reguł ochrony prawnej i naruszeniem zasady zaufania do organów wymiaru sprawiedliwości, a tym samym stabilności orzeczeń sądowych i bezpieczeństwa obrotu prawnego. Stabilność i jednolitość orzecznictwa, implikujące też jego przewidywalność, są wartościami samymi w sobie i sprzyjają kreowaniu bezpieczeństwa prawnego. Przeciwnie stanowisko prowadzi do relatywizacji i niepewności w tym względzie. Dlatego wykluczenie związania prawomocnym rozstrzygnięciem w procesie o kolejną część roszczenia nie jest przekonywujące nie tylko z powodów praktycznych, społecznych, ale także normatywnych.

Odnosząc powyższe ustalenia do rozpatrywanej sprawy Sąd doszedł do przekonania, że prawomocny wyrok Sądu Okręgowego w Siedlcach oddalający powództwo o ustalenie wydany w sprawie I C 111/11 przesądza kwestię, że zobowiązanie powoda do zwrotu kwoty 1 195 509,29 zł rzeczywiście istnieje. Sąd zgadza się więc w tym zakresie z argumentacją strony pozwanej, uznając, że niezależnie czy „moc wiążąca” tego wyroku potraktujemy wąsko, czy też szerzej – jako rozciągającej się także na ocenę prawną i faktyczną istotną dla rozstrzygnięcia – niewątpliwie istnienie zobowiązania do zwrotu stanowiło przedmiot tej sprawy. Rozstrzygnięcie o istnieniu lub nieistnieniu zobowiązania stanowiło samo sedno wyroku w tamtej sprawie, a nie kwestię uboczną, co do której Sąd wypowiedział tylko przy okazji lub po drodze do końcowego rozstrzygnięcia.

Powód, po otrzymaniu noty księgowej opiewającej na 1 195 509,26 zł, w celu wykazania swoich racji mógł więc złożyć pozew o nieistnienie zobowiązania, co uczynił. Z kolei pozwany mógł wnieść pozew z żądaniem zapłaty kwoty, które stanowiła sumę przysługujących mu od powoda wierzytelności (niejako zaprzeczając twierdzeniom spółki o jej nieistnieniu). Nie powinno przy tym budzić wątpliwości, że gdyby sąd oddalił powództwo o zapłatę świadczenia, to nie mógłby w kolejnym postępowaniu w oparciu o te same dowody orzec inaczej. Powód zmierzał więc w tamtej sprawie do wiążącego ustalenia, że żądanie zapłaty pozwanemu nie przysługuje. Uznając, że spółka nie ma racji i nie

dowodła nieistnienia zobowiązania, Sąd orzekł o oddaleniu powództwa. Moc wiążąca wyroku w sprawie I C 111/11 oznaczała więc, że nie jest tak twierdził powód, że zobowiązanie pozwanego o zapłatę kwoty 1 195 509,29 zł nie istniało. Tym samym konsekwentnie należało uznać, że wyrok I C 111/11 przesądza o jego istnieniu. Trudno bowiem przypuszczać, że oddalając powództwo Sąd orzekający zakładał, że istnienie tego zobowiązania jest w jakimkolwiek stopniu wątpliwe. Uzasadnienie tego wyroku nie pozostawia też wątpliwości, że przyczyną oddalenia powództwa nie był np. brak legitymacji procesowej po stronie pozwanej albo brak interesu prawnego w rozumieniu art. 189 k.p.c.

Odmienne stanowisko, postulowane przez powoda, jakoby moc wiążąca rozciągała się tylko i wyłącznie na sentencję orzeczenia (w oderwaniu od tego, o czym Sąd rozstrzygał), musiałoby prowadzić do wniosku, że wyrok w sprawie o sygn. I C 111/11, jak i praktycznie każdy wyrok oddalający powództwo, nie ma mocy wiążącej i niczego pomiędzy stronami nie przesądza poza rozstrzygnięciem o kosztach. Takie stanowisko byłoby jednak sprzeczne z art. 365 § 1 k.p.c., który nie różnicuje mocy wiążącej wyroku od przedmiotu i rodzaju rozstrzygnięcia. Moc wiążącą mają zarówno wyroki w sprawach o ustalenie jak i o zasądzenie, niezależnie czy w tych wyrokach powództwo byłoby oddalane czy uwzględniane w całości bądź w części.

Moc wiążąca wyroku w sprawie o sygn. I C 111/11 nie stała jednak na przeszkodzie temu, aby Sąd dokonał ponownej oceny istnienia zobowiązania do zapłaty 1 195 509,29 zł z uwzględnieniem nowych faktów, które miały miejsce po prawomocnym zakończeniu sprawy I C 111/11, jeżeli takie istotnie by się pojawiły. Czym innym dla sprawy pozostaje bowiem zgłoszenie przez stronę wniosku o przeprowadzenie dowodu, w szczególności jeżeli strona miałaby możliwość czy nawet obowiązek zgłoszenia go na wcześniejszym etapie postępowania. W tej sprawie strona powodowa zgłosiła wnioski o dopuszczenie dowodu z kopii lub oryginałów zakwestionowanych recept, który zdaniem Sądu mógł i powinien być zgłoszony na etapie postępowania pierwszoinstancyjnego w sprawie I C 111/11, a czego powód nie dochował. W rozpatrywanej sprawie przeprowadzenie dowodu z tych dokumentów nie jest już dopuszczalne (abstrahując od tego, że strona pozwana zaprzecza istnieniu oryginałów tych dokumentów), gdyż zmierzałoby to w istocie do zaprzeczenia mocy wiążącej wyroku w sprawie o sygn. I C 111/11 o ustalenie. Natomiast nowych faktów, zaistniałych już po wydaniu tamtego wyroku a mających wpływ na ocenę istnienia zobowiązania do zapłaty kwoty 1 195 509,29 zł, żadna ze stron, w tym przede wszystkim powód, nie przedstawiła.

Sąd nie zgadza się także z powodem co do oceny prawidłowości złożenia oświadczenia o potrąceniu. Zostały one sformułowane dostatecznie precyzyjnie i konkretnie i mogły zostać uznane za skuteczne. Oświadczenia z 31 lipca 2019 r. i 14 sierpnia 2019 r. załączone do pozwu odwoływały się do dokumentu księgowego z 3 stycznia 2011 r., (noty obciążeniowej), który precyzował zarówno kwotę jak i tytuł, na podstawie którego należność została ustalona. Ponadto roszczenie o zwrot refundacji w momencie złożenia tych oświadczeń o potrąceniu odpowiednio w dniach 31 lipca i 14 sierpnia 2019 r. – przynajmniej w wysokości odpowiadającej kwotom objętym potrąceniem – nie było przedawnione. Nie ma bowiem podstaw, by zwrot kwoty nienależnej refundacji traktować jako świadczenie okresowe i przypisywać temu roszczeniu 3-letni termin przedawnienia. Jej wysokość była jednoznacznie określona w notce obciążeniowej z 2011 r. i nie zależała np. od okresu trwania opóźnienia w zwrocie refundacji. Pozostawała bowiem równoważnością przyznanych i wypłaconych refundacji, które NFZ uznał za nienależne. Stąd też do roszczenia pozwanego o zwrot tej kwoty znajduje zastosowanie 10-letni okres przedawnienia – zgodnie z przepisem przejściowym art. 5 ust. 2 zd. 2 ustawy z dnia 13 kwietnia 2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (zmieniającej art. 118 k.c. i wprowadzającej od 9 lipca 2018 r. jako zasadę sześcioletni termin przedawnienia).

Co warte podkreślenia oświadczenie o zrzeczeniu się roszczenia o zapłatę kwoty 787 855,72 zł przez pozwanego w sprawie I C 1302/19 nie może być odrywane od przyczyn i kontekstu sytuacyjnego, w jakim je złożono. Pozwany – cofając pozew w sprawie o zapłatę – uznał bowiem, że jego wiarygodność została w całości zaspokojona dzięki dokonany potrąceniom i z tego powodu nie ma już interesu w dochodzeniu zapłaty i uzyskaniu tytułu egzekucyjnego. Pozwany w niniejszej sprawie nie złożył nowego zarzutu potrącenia na potrzeby tej sprawy, ale powoływał się na oświadczenie z 31 lipca 2019 r., złożone przed wszczęciem niniejszego postępowania i przed cofnięciem pozwu w sprawie I C 1302/19.

Skorzystania z zarzutu potrącenia nie można też traktować jako naruszającego zasady współzycia społecznego. Fakt, że spółka (...) prowadzi aptekę i w związku z tym dostarczała lekarstwa dla osób ich potrzebujących (w tym osób zamieszkałych w DPS), nie zmienia tego, że prowadzi to w ramach swojej działalności gospodarczej. Prowadzenie działalności gospodarczej wiąże się z kolei z podleganiem przepisom prawa, zarówno administracyjnego, jak i cywilnego, zwłaszcza w działalności dość ściśle reglamentowanej takiej jak apteczna. Oznacza to, że spółka musi przestrzegać przepisów dotyczących refundacji czy kontroli, a ponadto może składać oświadczenia o potrąceniu i być adresatem takich oświadczeń. Rozliczenia dotyczące refundacji odbywają się na drodze cywilnoprawnej, dlatego też NFZ był uprawniony do złożenia takiego oświadczenia powodowi w sytuacji, gdy dysponował wierzytelnością, która mogła zostać potrącona z wierzytelnościami samej spółki. Oświadczenie o potrąceniu zostało więc złożone w zwyczajnym toku czynności NFZ jako podmiotu udzielającego refundacji i powoda jako podmiotu sprzedającego wyroby medyczne z refundacją. Powód nie wykazał, aby zaistniały jakiegokolwiek okoliczności, które nakazywałyby uznać, że akurat w tym wypadku wierzytelność NFZ nie zasługuje na ochronę i stanowi nadużycie prawa podmiotowego – tym bardziej, że przecież powód wszczął postępowanie sądowe służące stwierdzeniu nieistnienia wierzytelności o zwrot refundacji, w którym mógł bronić się przed obciążeniem takim obowiązkiem.

Dlatego też Sąd uznając żądanie pozwu za niezasadne, oddalił powództwo w całości.

Koszty postępowania

Sąd orzekł o kosztach postępowania na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. Z racji tego, że powód nie udowodnił swojego roszczenia Sąd uznał go za przegrywającego sprawę w całości. Z tego powodu Sąd zasądził od niego na rzecz pozwanego kwotę 5 400 zł stanowiącą koszty zastępstwa procesowego – na podstawie § 2 pkt 6 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności radców prawnych wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie (art. 98 § 1¹ k.p.c.).

W związku z powyższym orzeczono jak w sentencji.

ZARZĄDZENIE

(...)

(...)

(...)